

Wpływ zabezpieczeń wydanych w trybie k.p.k. a ogłoszenie upadłości lub otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego w świetle regulacji antykryzysowej

I.

Instytucja zabezpieczeń w postępowaniu karnym uregulowana jest przepisami rozdziału 32 kodeksu postępowania karnego.

Należy pamiętać, że postępowanie zabezpieczające w trybie k.p.k. jest jednym z postępowań pomocniczych, albowiem nie jest bezpośrednio związane z realizacją podstawowego celu postępowania karnego, czyli wykrycia sprawcy i pociągnięcia go do odpowiedzialności.

Natomiast w odróżnieniu od środków zapobiegawczych, zabezpieczenia przewidziane w k.p.k. nie służą zapewnieniu prawidłowego przebiegu postępowania karnego na etapie postępowania przygotowawczego czy jurysdykcyjnego, ale — co podkreśla się w orzecznictwie - są środkami przymusu, których celem jest zapewnienie możliwości wykonania kar i środków karnych o charakterze majątkowym, które mogą być orzeczone w przyszłym wyroku, a także roszczeń odszkodowawczych, co do których możliwe jest rozstrzygnięcie w postępowaniu karnym. Winno mieć zastosowanie przy uwzględnieniu wszelkich okoliczności faktycznych występujących w danym postępowaniu. Stosowanie zabezpieczenia winno również uwzględniać normy wyprowadzone z konstytucyjnej zasady proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP)¹. Zabezpieczenie majątkowe stanowi bowiem dolegliwość o charakterze ekonomicznym mającym przymusowy charakter, godzi w prawo własności i inne prawa majątkowe, pozbawiając czasowo możliwości swobodnego dysponowania określonym mieniem². Zabezpieczenie to może być stosowany jedynie wobec podejrzanego lub oskarżonego.

W rozdziale 32 uregulowano cztery rodzaje zabezpieczeń:

- 1) zabezpieczenie majątkowe (art. 291, 292, 292a, 293, 294);
- 2) zabezpieczenie majątkowe wobec podmiotu zobowiązanego (art. 291 § 2a);

¹ Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17 stycznia 2018 r., sygn. II AKz 867/17, LEX nr 2518048.

² red. D. Drajewicz, *Kodeks postępowania karnego. Tom I-II*. Komentarz, Legalis/el. 2020.

- 3) zabezpieczenie przedsiębiorstwa należącego do podmiotu zbiorowego (art. 292b);
- 4) zajęcie tymczasowe (art. 295).

Zgodnie z art. 291 § 1 k.p.k. w razie zarzucenia oskarżonemu popełnienia przestępstwa, za które lub w związku z którym można orzec:

1. grzywnę,
2. świadczenie pieniężne,
3. przepadek,
4. środek kompensacyjny,
5. zwrot pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi korzyści majątkowej, jaką sprawca osiągnął z popełnionego przestępstwa, albo jej równowartości

- może z urzędu nastąpić zabezpieczenie wykonania tego orzeczenia na mieniu oskarżonego lub na mieniu, o którym mowa w art. 45 § 2 Kodeksu karnego, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie orzeczenia będzie niemożliwe albo znacznie utrudnione.

Stosownie do art. 292 k.p.k. zabezpieczenie następuje w sposób wskazany w Kodeksie postępowania cywilnego, chyba że ustawa w tym zakresie stanowi inaczej. Zabezpieczenie grożącego przepadku następuje przez zajęcie ruchomości, wierzytelności i innych praw majątkowych oraz przez ustanowienie zakazu zbywania i obciążania nieruchomości. Zakaz ten ujawnia się w księdze wieczystej, a w braku księgi wieczystej - w zbiorze złożonych dokumentów.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na stosunkowo niedawno wprowadzony art. 292a k.p.k. umożliwiający zabezpieczenie poprzez ustanowienie przymusowego zarządu przedsiębiorstwa i wyznaczenie zarządcy. W postanowieniu określa się przedsiębiorstwo lub jego zorganizowaną część oraz wskazuje się zarządcę spośród osób posiadających licencję doradcy restrukturyzacyjnego. Przepis ten stanowi implementację dyrektywy 2014/42/UE, wprowadzającej tzw. konfiskatę rozszerzoną. Zabezpieczenie przedsiębiorstwa stanowi niezbędny środek w rozumieniu art. 7 ust. 1 dyrektywy stosowany w celu umożliwienia zabezpieczenia mienia w celu ewentualnej późniejszej konfiskaty, czyli przepadku w rozumieniu KPK.

Artykuł 292a k.p.k. stanowi dodatkową formę wykonania zabezpieczenia majątkowego z art. 291 § 1 obok sposobów zabezpieczenia wymienionych w art. 292.

Regulacja karnego postępowania zabezpieczającego zawarta w rozdziale 32 k.p.k. nie jest kompletna. Przepisy art. 291 i nast. zawierają liczne odesłania do innych unormowań, bez których nie byłoby możliwe efektywne zastosowanie środka przymusu w postaci zabezpieczenia majątkowego, a także poprzedzającego zabezpieczenie - tymczasowego zajęcia. Obok unormowań rozdziału 32 należy wyróżnić - między innymi - następujące grupy przepisów znajdujące zastosowanie w postępowaniu zabezpieczającym, w tym służące wykonaniu postanowienia o zabezpieczeniu majątkowym:

- 1) przepisy KPC (art. 747-757, art. 829-839) regulujące sposób wykonania zabezpieczenia oraz wprowadzające ograniczenia egzekucji;
- 2) art. 25-31 KKW regulujące postępowanie egzekucyjne w ramach karnego postępowania wykonawczego;
- 3) przepisy kodeksu karnego — w zakresie dopuszczalności orzeczenia przepadku i środków kompensacyjnych podlegających zabezpieczeniu oraz w zakresie dopuszczalności orzeczenia świadczenia pieniężnych podlegających zabezpieczeniu;
- 4) przepisy KKS (art. 33 § 3, art. 43 § 1 lub 2, art. 43a)
- 5) przepisy ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych w zakresie niezbędnym do wykonania zabezpieczenia przez ustanowienie zarządu przymusowego przedsiębiorstwa podmiotu zbiorowego.³

II

Stosownie do art. 293 k.p.k. postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym wydaje sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator. W postanowieniu określa się kwotowo zakres i sposób zabezpieczenia, uwzględniając rozmiar możliwej do orzeczenia w okolicznościach danej sprawy grzywny, środków karnych, przepadku lub środków kompensacyjnych. Rozmiar zabezpieczenia powinien odpowiadać jedynie potrzebom tego, co ma zabezpieczać. Wymóg kwotowego określenia zabezpieczenia nie dotyczy zabezpieczenia na zajętych przedmiocie podlegającym przepadkowi jako pochodzącym bezpośrednio z przestępstwa lub służącym albo przeznaczonym do jego popełnienia. Na postanowienie w przedmiocie zabezpieczenia

³ red. D. Drajewicz, *Kodeks...*

przysługuje zażalenie. Postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym z chwilą wydania stanowi tytuł wykonawczy.

Wypada wspomnieć, że tytułem wykonawczym uprawniającym do wykonywania postanowień o zabezpieczeniu majątkowym wydanych w postępowaniu karnym jest postanowienie sądu lub prokuratora o zabezpieczeniu, czyli tytuł egzekucyjny zaopatrzony w klauzulę wykonalności (art. 776 i 777 k.p.c.).

Wzajemna relacja postępowania upadłościowego oraz postanowienia o zabezpieczeniu wydanego w postępowaniu karnym jest problematyczna w praktyce. Wynika to choćby z faktu, że w przepisach prawa upadłościowego (art. 144 i 145 p.u.) mowa jest o wzajemnym stosunku postępowania upadłościowego do postępowań sądowych i administracyjnych, ale nie stricte do postępowania karnego, co może wynikać z faktu, że przedmiot tego postępowania zazwyczaj nie dotyczy masy upadłościowej.

„Upadłość” jest egzekucją uniwersalną, która w odróżnieniu od egzekucji singularnej, ma na celu równomierne, choćby częściowe zaspokojenie wszystkich wierzycieli wobec całego majątku niewypłacalnego dłużnika, w trybie i na zasadach uregulowanych w prawie upadłościowym⁴. Upadłość jest egzekucją generalną, która zastępuje windykację syngularną zarówno sądową, jak i administracyjną⁵.

Stosownie do art. 61 p.u. z dniem ogłoszenia upadłości majątek upadłego staje się masą upadłości, która służy zaspokojeniu wierzycieli upadłego. Zgodnie z art. 62 p.u. w skład masy upadłości wchodzi majątek należący do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości oraz nabyty przez upadłego w toku postępowania upadłościowego, z zastrzeżeniem art. 63-67 p.u.

Należy przy tym zauważyć, iż w obowiązującym stanie prawnym nie mamy przepisów, które wyłączałyby z masy upadłości majątek stanowiący przedmiot zabezpieczenia ustanowionego w postępowaniu karnym. Wobec tego, zabezpieczone w postępowaniu karnym mienie staje się z dniem ogłoszenia upadłości masą upadłości i winny być wydane syndykowi⁶.

Zgodnie natomiast z art. 146 ust. 1 p.u., postępowanie egzekucyjne skierowane do majątku wchodzącego w skład masy upadłości, wszczęte przed dniem ogłoszenia upadłości, ulega zawieszeniu z mocy prawa z dniem ogłoszenia upadłości. Wobec tego, postępowanie

⁴ Wyrok SN z dnia 3 września 2010 r., I UK 77/10, LEX nr 653666.

⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 28 marca 2019 r., I ACa 3/19, LEX nr 2669367.

⁶ W. Bokina, *Wpływ ogłoszenia upadłości na postępowania o zabezpieczeniu udzielone w postępowaniu karnym*, Doradca restrukturyzacyjny 2016, nr 1.

mające na celu wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu wydanym w trybie k.p.k., wszczęte np. na podstawie k.k.s., z uwagi, że jest postępowaniem egzekucyjnymi - (egzekucją singularną) - ulega zawieszeniu, a następnie umorzeniu w związku z ogłoszeniem upadłości podmiotu⁷.

Również w uzasadnieniu do ustawy - prawo restrukturyzacyjne wskazano, że zawieszeniu z mocy prawa podlegają postępowania egzekucyjne skierowane do majątku wchodzącego w skład masy upadłości, wszczęte przed ogłoszeniem upadłości. Zmiana ta ma na celu wyeliminowanie możliwości kontynuowania jakichkolwiek postępowań egzekucyjnych w toku postępowania upadłościowego.

Ponadto zgodnie z art. 146 ust. 3 p.u., po dniu ogłoszenia upadłości niedopuszczalne jest skierowanie egzekucji do majątku wchodzącego w skład masy upadłości oraz wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu lub zarządzenia zabezpieczenia na majątku upadłego, z wyjątkiem zabezpieczenia roszczeń alimentacyjnych oraz roszczeń o rentę z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci oraz o zamianę uprawnień objętych treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę.

IV

Z uwagi na obecną sytuację epidemiologiczną, w ostatnim czasie dokonano pewnych zmian w regulacjach dotyczących zagadnienia niewypłacalności. Uchwalono przepisy tworzące tzw. Tarczę Antykryzysową, której celem jest – między innymi - przeciwdziałanie negatywnym skutkom ekonomicznym pandemii COVID-19. Wprowadzone zmiany dotyczą także regulacji związanych z upadłością i restrukturyzacją. Tarczę Antykryzysową tworzą następujące ustawy:

1. ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2020 poz. 374 z późn. zm.), znana powszechnie jako: „Tarcza 1.0”;

⁷ W. Bokina, Wpływ...

2. oraz nowelizująca Tarczę 1.0. ustawa z dnia 16 kwietnia 2020 r. o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (Dz.U. 2020 poz. 695), znana powszechnie jako: „Tarcza 2.0”.

Na mocy wspomnianych ustaw wprowadzono m. in.:

1. zawieszenie obowiązku złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, jeżeli, jak stanowi ustawa: „podstawa do ogłoszenia upadłości dłużnika powstała w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, a stan niewypłacalności powstał z powodu COVID-19” - art. 15zzra (Tarczy 1.0.);
2. poszerzono katalog spraw pilnych w rozumieniu ustawy antykryzysowej o sprawy z rozpoznania wniosku restrukturyzacyjnego w rozumieniu ustawy z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne - art. 14a ust. 4 pkt 17 (Tarczy 1.0.)

Szczególnie istotna w zakresie postępowań restrukturyzacyjnych jest zmiana włączająca te postępowania do katalogu spraw pilnych. Dzięki niej doszło „odmrożenia” postępowań restrukturyzacyjnych. Dotychczasowe regulacje ustawy antykryzysowej nie wyłączały bowiem postępowań restrukturyzacyjnych od wstrzymania biegu terminów procesowych i sądowych, co szczególnie negatywnie działa na toczące się postępowania restrukturyzacyjne, w których czas jest szczególnie cenny.

- Wpływ zabezpieczeń wydanych w trybie k.p.k. a ogłoszenie upadłości lub otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego
- w świetle regulacji antykryzysowej

dr Mariusz Charkiewicz

 Wolters Kluwer | Szkolenia **online**

W rozdziale 32 k.p.k. uregulowano cztery powiązane ze sobą środki przymusu procesowego:

- 1) zabezpieczenie majątkowe (art. 291, 292, 292a, 293, 294);
- 2) zabezpieczenie majątkowe wobec podmiotu zobowiązanego (art. 291 § 2a);
- 3) zabezpieczenie przedsiębiorstwa należącego do podmiotu zbiorowego (art. 292b);
- 4) zajęcie tymczasowe (art. 295).

Art. 291 § 1 k.p.k.

W razie zarzucenia oskarżonemu popełnienia przestępstwa, za które lub w związku z którym można orzec:

- 1) grzywnę,
- 2) świadczenie pieniężne,
- 3) przepadek,
- 4) środek kompensacyjny,
- 5) zwrot pokrzywdzonemu lub innemu uprawnionemu podmiotowi korzyści majątkowej, jaką sprawca osiągnął z popełnionego przestępstwa, albo jej równowartości

- może z urzędu nastąpić zabezpieczenie wykonania tego orzeczenia na mieniu oskarżonego lub na mieniu, o którym mowa w art. 45 § 2 Kodeksu karnego, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że bez takiego zabezpieczenia wykonanie orzeczenia będzie niemożliwe albo znacznie utrudnione.

W odróżnieniu od stosowania środków zapobiegawczych bezpośrednim celem postępowania zabezpieczającego nie jest zapewnienie prawidłowego przebiegu postępowania karnego na etapie postępowania przygotowawczego czy jurysdykcyjnego.

Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 17.01.2018 r., II AKz 867/17, LEX nr 2518048:

Zabezpieczenie majątkowe jest środkiem przymusu, którego celem jest zapewnienie możliwości wykonania kar i środków karnych o charakterze majątkowym, które mogą być orzeczone w przyszłym wyroku, a także roszczeń odszkodowawczych, co do których możliwe jest rozstrzygnięcie w postępowaniu karnym. Winno mieć zastosowanie przy uwzględnieniu wszelkich okoliczności faktycznych występujących w danym postępowaniu [...] Stosowanie zabezpieczenia winno również uwzględniać normy wyprowadzone z konstytucyjnej zasady proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP).

Art. 292a k.p.k.

§ 1. Zabezpieczenie wykonania orzeczenia, o którym mowa w art. 291 § 1, może nastąpić również przez ustanowienie przymusowego zarządu przedsiębiorstwa i wyznaczenie zarządcy. W postanowieniu określa się przedsiębiorstwo lub jego zorganizowaną część oraz wskazuje się zarządcę spośród osób posiadających licencję doradcy restrukturyzacyjnego

§ 2. W postępowaniu przygotowawczym postanowienie o zabezpieczeniu przez ustanowienie przymusowego zarządu wydaje prokurator. Postanowienie podlega zatwierdzeniu przez sąd.

§ 6. Po wniesieniu aktu oskarżenia postanowienie o zabezpieczeniu przez ustanowienie przymusowego zarządu wydaje sąd, przed którym sprawa się toczy.

Art. 293 k.p.k.

Postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym wydaje sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator (§ 1).

W postanowieniu określa się kwotowo zakres i sposób zabezpieczenia, uwzględniając rozmiar możliwej do orzeczenia w okolicznościach danej sprawy grzywny, środków karnych, przepadku lub środków kompensacyjnych. Rozmiar zabezpieczenia powinien odpowiadać jedynie potrzebom tego, co ma zabezpieczać (§ 2).

Postanowienie o zabezpieczeniu majątkowym z chwilą wydania stanowi tytuł wykonawczy (§ 5).

Art. 146 pr. upadł.

1. Postępowanie egzekucyjne skierowane do majątku wchodzącego w skład masy upadłości, wszczęte przed dniem ogłoszenia upadłości, ulega zawieszeniu z mocy prawa z dniem ogłoszenia upadłości. Postępowanie to umarza się z mocy prawa po uprawomocnieniu się postanowienia o ogłoszeniu upadłości.
2. Sumy uzyskane w zawieszonym postępowaniu egzekucyjnym, a jeszcze niewydane, przelewa się do masy upadłości po uprawomocnieniu się postanowienia o ogłoszeniu upadłości.
3. Po dniu ogłoszenia upadłości niedopuszczalne jest skierowanie egzekucji do majątku wchodzącego w skład masy upadłości oraz wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu lub zarządzenia zabezpieczenia na majątku upadłego, z wyjątkiem zabezpieczenia roszczeń alimentacyjnych oraz roszczeń o rentę z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci oraz o zamianę uprawnień objętych treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę.

Aktywa objęte postanowieniem o zabezpieczeniu w postępowaniu karnym z dniem ogłoszenia upadłości stają się masą upadłości i powinny być wydane syndykowi.

Postępowanie egzekucyjne wszczęte na podstawie postanowienia o zabezpieczeniu wydanego w postępowaniu karnym ulega zawieszeniu, a następnie umorzeniu w związku z ogłoszeniem upadłości podmiotu.

(Tak np. W. Bokina, *Wpływ ogłoszenia upadłości na postępowania o zabezpieczeniu udzielone w postępowaniu karnym*, „Doradca restrukturyzacyjny” 2016/1)

Ustawa z 2.03.2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. poz. 374 ze zm.)

Art. 15z zra

1. Jeżeli podstawa do ogłoszenia upadłości dłużnika powstała w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, a stan niewypłacalności powstał z powodu COVID-19, bieg terminu do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, o którym mowa w art. 21 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega przerwaniu. Po tym okresie termin ten biegnie na nowo. Jeżeli stan niewypłacalności powstał w czasie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 domniemywa się, że zaistniał z powodu COVID-19.

2. Jeżeli termin na zgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości ustalany jest z uwzględnieniem postanowień ust. 1 i wniosek o ogłoszenie upadłości zostanie złożony przez dłużnika w tym terminie, a brak jest wcześniejszego wniosku o ogłoszenie upadłości, określone przepisami ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe terminy, dla których obliczania znaczenie ma dzień zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości wydłuża się o liczbę dni pomiędzy dniem zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości, a ostatnim dniem, w którym wniosek ten winien być złożony stosownie do art. 21 ust. 1, lub odpowiednio art. 21 ust. 2a, ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe, bez uwzględniania postanowień ust. 1 niniejszego artykułu.

Art. 14a ust. 4.

Sprawami pilnymi, o których mowa w ust. 1 i 2, są sprawy:

...

17) sprawy o rozpoznanie wniosku restrukturyzacyjnego w rozumieniu ustawy z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2019 r. poz. 243 ze zm.).

Dziękujemy za uwagę.

Partnerzy
merytoryczni
szkolenia

PRZEGLĄD
PODATKOWY

LEX Biznes
Księgowość